

В. В. Щепіна

Красноград

КРАСНОГРАД (до 1922 – Костянтиноград) – місто Харківської області, райцентр. Красногр. міськраді підпорядк. с-ща Дослідне, Куми, Степове. Знаходиться на р. [Берестова](#) (притока *Орелі*, бас. [Дніпра](#)), за 101 км від обл. центру. Пл. 13,55 км². Насел. 22 670 осіб (2001, складає 85,9 % до 1989), переважно українці. Залізнич. вузол. Історія К. розпочинається зі спорудження 1731–33 Бельовської фортеці (залишки збереглися донині) у складі системи оборон. укріплень від Дніпра до Сівер. Дінця – т. зв. Укр. укріплінні. Свою назву вона отримала від назви полку, який тут розміщувався (сформов. у м. Бельов Тульс. губ.). 1735–64 у Бельов. фортеці знаходилося управління Ландміліц. корпусу (від 1733 на Укр. укріплінні були розміщені 20 ландміліц. полків). Першими побл. неї оселилися переважно рос. селяни-однодворці та козаки з Правобереж. України. У фортеці розміщувалися казарми, порох. погріб, склад зброї та обмундирування. Це була велика земляна споруда у формі квадрата з бастіонами по кутах. 1745 збиралося вже 3 ярмарки на рік. Після рос.-турец. війни 1768–74 Укр. укріпління втратила стратег. значення у зв'язку з будівництвом Дніпров. лінії. Бельов. фортеця перетворилася на пересил. пункт і місце ув'язнення селян. 1776–78 у ній містилася резиденція губернатора Азов. губ. 1778 Бельов. фортеця стала повіт. центром Азов. губ. Наприкінці 1770-х рр. налічувалося 306 жит. чол. статі. Від 1784 – м. Костянтиноград Катеринослав. провінції, від 1801 – Полтав. губ. Наприкінці 18 ст. почало розвиватися шовківництво. Значна кількість жит. займалася ткац. промислом. 1805 до міста прибула група нім. колоністів, які займалися виробництвом сукна. 1819 на новозбуд. ф-ках вироблено 4495 аршинів сукна. У 1860-х рр. тут було 4 салотопні, 2 маслоробні, 2 цегел. заводи, кілька підприємств виготовляли сукно. 1819 мешкало 1402, у серед. 19 ст. – 2289, 1864 – 3231, за даними 1-го Всерос. перепису насел. – 6455 осіб. У 2-й пол. 19 ст. місто розвивалося як пром. центр завдяки буд-ву залізниці Полтава–Костянтиноград–Лозова. Костянтиногр. пов. займав сх. частину Полтав. губ., межував з Харків. і Катеринослав. губ. Наприкінці 19 – на поч. 20 ст. його пл. складала 5342 квадрат. версти, проживало 205,66 тис. осіб. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1922 Костянтиноград перейменовано в К. (від 1925 – деякий час Червоноград). 1923–25 – центр Красногр. (Червоногр.) округи. Від 1932 – у складі Харків. обл.

Жит. потерпали від голодомору 1932–33 (кількість встановлених жертв – 1062 особи), зазнали сталін. репресій. Від 20 вересня 1941 до 20 лютого 1943 та від 8 березня до 18

вересня 1943 – під нім.-фашист. окупацією. Нацисти вбили 126 красноградців, 134 вивезли на каторжні роботи до Німеччини. 1939 мешкало бл. 16,5 тис., 1959 – 14,9 тис., 1979 – 23,4 тис. осіб. Нині К. – знач. регіональний пром.-індустр. центр. Основні галузі промисловості: газовидобувна та харч. (маслозавод, завод продтоварів, овоч. ф-ка). У К. – 5 заг.-осв. шкіл, муз., художня та спорт. школи, мед. ліцей, пед. коледж, аграр. технікум; 16 б-к, 7 клуб. установ, [Красноградський краєзнавчий музей ім. П. Мартиновича](#); 2 лікув. установи; відділ. 8-ми банків. Виходить рай. г. [«Вісті Красноградщини»](#). Реліг. громади: УПЦ МП, свідків Єгови, адвентистів сьомого дня, євангел. християн-баптистів, християн віри євангельської. Встановлено пам'ятник воїнам, які загинули в боях за звільнення К. від нім.-фашист. окупантів, пам'ятний знак «Літак Су-7Б». Серед видат. уродженців – гігієніст, епідеміолог, академік АН УРСР [О. Корчак-Чепурківський](#), геофізик, академік НАНУ [В. Шульга](#), зоолог-гідробіолог, чл.-кор. АН УРСР [В. Водяницький](#), фахівець у галузі автоматики, чл.-кор. АН УРСР [В. Михайловський](#), фахівець з ядер. і радіац. технологій, чл.-кор. НАНУ [А. Довбня](#), фізик [В. Мойсеєнко](#), біофізик [С. Кочубей](#), біолог [Н. Малова](#), хімік [В. Соловійов](#), агроном [В. Чумак](#), лікарі стоматолог [Ю. Гофунг](#), акушер-гінеколог [І. Жадан](#), хірург [П. Ільченко](#), невропатолог [М. Черненко](#), патологоанатом [Т. Якимова](#), літературознавець [І. Білогуб](#), мовознавець [Г. Удовиченко](#), правознавець [В. Гончаренко](#), історик [М. Єрофєєв](#); письменники [Леонід Зимний](#), [О. Копиленко](#), [Л. Первомайський](#), [В. Щоголів](#); художники [А. Домнич](#), [В. Маяцький](#); архітектори [Ф. Боровик](#), [Ю. Нельговський](#); співаки нар. арт. СРСР [В. Грінченко](#), нар. арт. України [В. Шость](#), актори нар. арт. України [В. Васильєв](#), засл. арт. УРСР [П. Столяренко-Муратов](#), театрознавець, засл. діяч мистецтв УРСР [А. Горбенко](#), диригент, композитор, засл. арт. УРСР [В. Ткаченко](#), бандурист, дослідник кобзарства [К. Черемський](#); Герой Радянського Союзу [Ф. Тимошенко](#). У рай. газеті працював письменник І. Цюпа, з містом пов'язані життя та діяльність художника [В. Красюка](#); тут навч. лексикограф [М. Єстаф'єв](#) (1814–83), генерал-поручник Армії УНР [П. Кудрявцев](#).

Літ.: Рущенко П. Т. Красноград: Путівник. Х., 1981.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Красноград / В. В. Щепіна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-2905>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).